

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Kuruluş Kanunu

(Resmî Gazete ile ilânı : 29 . VII . 1953 - Sayı : 8470)

No.
6186

Kabul tarihi
22 . VII . 1953

Kuruluş

MADDE 1. — Ulaştırma Vekâletine bağlı olmak, hükmi şahsiyeti haiz bulunmak, bu kanunla 3460 sayılı Kanuna göre idare ve murakabe olunmak ve merkezi Ankara olmak üzere (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi) unvanlı bir teşekkül kurulmuştur.

Bu kanunda «Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi TCDD remzi ile ifade edilmiştir.»

Vazifeler

MADDE 2. — TCDD nin yapacağı işler şunlardır :

I - Mecburi olanlar :

- a) Devletçe kendisine verilen demiryollarını işletmek;
- b) (a) fıkrasında yazılı demiryollarına bağlı liman, rıhtım ve iskelelerden işletilmesi Hükümetçe kendisine verilenleri işletmek;
- c) Demiryolları ile liman tesislerini işletme ihtiyaçlarına göre ıslah, tevsi etmek ve yenilemek;

II - İhtiyari olanlar :

- a) Demiryolu nakliyatını tamamlayıcı mahiyette her türlü nakil işleri yapmak;
- b) I numaralı bendin (a, b) fıkralarında yazılı hizmetlerin gerektirdiği ambar, antrepo, depo, sundurma, silo, akaryakıt depoları ile benzeri tesisler ve umumi mağazalar kurup işletmek;
- c) Emanet odaları, otel, lokanta, gazino, büfe, büvet ve benzeri gibi yolcu ihtiyaçlarını karşılayan tesisler ve servisler kurmak ve işletmek;
- d) Yurt içinde ve dışında acentelikler ve temsilcilikler kurmak.

MADDE 3. — İkinci maddenin I numaralı bendinde adı geçen limanlar, rıhtımlar ve iskelelerde TCDD nin tekeli altında yapacağı işler şunlardır :

- a) 300 rüsum tonilâtosuna kadar makineli ve makinesiz gemilerin yükleme, boşaltma ve aktarma işleriyle yolcu beraberindeki zat ve ev eşyası hariç, ticaret eşyasının her türlü yükleme, boşaltma, aktarma ve hamallık işleri;
- b) 300 rüsum tonilâtosundan yukarı gemilere tatlı su verilmesi ve ihrakıyelerinin yükleme, boşaltma ve aktarma işleri;
- c) Ambarlar, sundurmalar, açık sahalar, hangarlar, genel ve özel antrepolar, depolar kurup işletmek;
- d) Her cins yakıtlar ile her nevi akar yakıt tesisleri kurup işletmek;
- e) Her türlü palamar hizmetleri;
- f) Romorkörcülük ve kılavuzluk işleri.

MADDE 4. — TCDD. 2 nci maddenin II numaralı bendindeki (a, b, c, d) fıkralarında yazılı hizmetleri sermayesinin % 50 sinden fazlasına iştirak edeceği ortaklıklarla yapabilir veya vasıtalı olarak yaptırabilir.

İdari hükümler*Umumi Heyet*

MADDE 5. — 3460 sayılı Kanuna göre kurulan umumi heyete Ulaştırma Vekili, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ulaştırma Komisyonu Reisi, Sözcüsü, Kâtibi ile her teşriî yıl için bu komisyonca seçilecek beş üye katılır.

İdare Meclisi

MADDE 6. — TCDD, biri Umum Müdür olmak üzere (7) kişilik bir idare meclisi tarafından idare olunur. Reis ile iki üye Ulaştırma, bir üye Maliye, birer üye Ekonomi ve Ticaret, İşletmeler vekillerinin teklifi ve İcra Vekilleri Heyeti kararı ile tâyin olunur.

İdare Meclisi üyelerinin, Umum Müdür hariç, hizmet müddetleri üç yıldır. Müddetlerini dolduran üyeler tekrar tâyin olunabilir. Müddetlerini doldurmadan ayrılanların yerine tâyin olunan üyeler, ayrılanların sürelerini tamamlarlar.

Umum Müdürlük

MADDE 7. — TCDD nin bir Umum Müdürü ve lüzumu kadar Umum Müdür muavini bulunur.

Umum Müdürle muavinlerinin yüksek tahsil görmüş olmaları şarttır.

Umum Müdür, Ulaştırma Vekilinin teklifi ve muavinleri Umum Müdürün inhası ve Ulaştırma Vekilinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince tâyin olunur.

Umum Müdür TCDD nin bütün işlerini kanunlara, nizamnamelere, İdare Meclisi kararları ile TCDD nin iştigal konularının icaplarına göre sevk ve idare eder.

MADDE 8. — 4 ncü ve daha yukarı derecelerdeki memurlar Umum Müdürün teklifi ile İdare Meclisince ve diğer memur ve hizmetliler Umum Müdürlükçe tâyin olunur.

MADDE 9. — TCDD ile kuracağı müesseseler personelinin memuriyet unvan ve dereceleri ile bunlara verilecek her türlü ücretler, tahsisat ve tazminat hakkında 2847 sayılı Kanun ile ekleri hükümleri tatbik olunur.

MADDE 10. — Devlet Demiryolları İşletmesi Umum Müdürlüğü kadrolarında çalışan bilûmum memur, hizmetli ve işçilere; ehliyet ve gayret derecelerine ve tesbit edilecek diğer esaslara göre, bir sene zarfında iki aylık ücretleri tutarını geçmemek üzere ikramiye verilebilir.

İş programları

MADDE 11. — Umum Müdürlük her yıl başında bir evvelki yıla mukayeseli, yapılmış ve yapılacak işleri ihtiva eden bir iş programı hazırlar. Program İdare Meclisinin tasvibi ve Ulaştırma Vekilinin tasdiki ile kesinleşir.

Tarifeler

MADDE 12. — TCDD nin 2 ncü ve 3 ncü maddeler gereğince yapacağı iş ve hizmetler karşılığında alacağı ücretler tarife ile tesbit olunur. Ancak yapacağı iş ve hizmetler, hususiyetleri bakımından tarifeye bağlanamıyorsa TCDD özel anlaşmalar yapmaya yetkilidir.

Taşımaya ait âzami tarifeler Umum Müdürlük tarafından hazırlanıp İdare

Meclisinden geçirildikten sonra Ulaştırma Vekâletinin teklifi üzerine İera Vekilleri Heyetince, cari tarifeler Umum Müdürlük tarafından hazırlanıp İdare Meclisinden geçirildikten sonra Ulaştırma Vekâletince, taşıma dışında kalan iş ve hizmetlere ait tarifeler ise Umum Müdürlük tarafından hazırlanıp İdare Meclisince tasdik olunurlar.

MADDE 13. — Devlet Demiryollarında cari tarifeden aşağı ücretle veya parasız seyahat edecekler, İdare Meclisince tâyin ve tesbit olunur

Bu hususta ittihaz edilecek kararlar Ulaştırma Vekilinin tasdiki ile tekemmül eder.

MADDE 14. — Cümhur Reisinin seyahatlerinde özel tren, Büyük Millet Meclisi Reisi ile Başvekil ve vekiller ve Erkânı Harbiyei Umumiye Reisine talepleri halinde ücretsiz hizmet vagonu tahsis olunur.

MADDE 15. — Çeşitli kanunlarda mevcut parasız veya tenzilli ücretle nakliyat yapılmasına veya başka hizmetlerin ifasına mütaallik hükümler TCDD ile kuracağı müesseseler hakkında uygulanmaz.

3282 sayılı Kanun ile 5383 sayılı Kanunun 54 ncü maddesi hükümleri mahfuzdur.

MADDE 16. — TCDD Milletlerarası taşımaların icabı olarak kúurulmuş veya kurulacak tarife ve taşıt mübadele birliklerine ve bu taşımalarla ilgili milletlerarası takas ve tasfiye bürolarına girmeye ve bunlarla ilgili her türlü para tahsil ve ödeme işlemlerini Türk parasını koruma mevzuatı hükümleri dâhilinde yapmaya yetkilidir.

Mali hükümler

MADDE 17. — TCDD nin itibarı sermayesi (2 500 000 000) Türk lirasıdır. Bu sermaye aşağıdaki kaynaklardan terekkiüp eder.

a) Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün geçici 1 nci madde mucibince tanzim olunacak devir bilânçosundaki sermaye;

b) Bayındırlık Vekâletince inşa olunacak ve TCDD ye devredilecek hatlar ve bunlarla ilgili tesislerin muharrrik ve müteharrrik edevatın ve demirbaşların kıymetleri;

c) Devlete ait olup da Devlet Demiryollarının intifama bırakılmış veya işgali altında bulunan menkul ve gayrimenkullerden lüzumu Ulaştırma Vekili tarafından tesbit olunanların Hazinece TCDD ye devrolunacakların kıymetleri;

d) 18 nci madde gereğince her sene kârdan lüzumlu tefrikler yapıldıktan sonra kalacak bakıyeler.

MADDE 18. — Yukardaki maddenin (c) bendi mucibince TCDD ye devredilecek menkul ve gayrimenkullerin devir kıymetleri, idare meclisi ile Ulaştırma ve Maliye Vekâletlerince seçilecek birer temsilciden müteşekkil üç kişilik bir heyet tarafından takdir ve tesbit olunur.

Ancak bu bedel Maliye Vekâletinin tasvibi ile kesinleşir.

MADDE 19. — Her yıl hâsıl olacak kârdan 3460 sayılı Kanunun 42 nci maddesine göre ayırmalar yapıldıktan sonra bakiye, itibari sermayenin dörtte birine ulaşmıcaya kadar fevkalâde ihtiyat olarak ayrılır. Bu miktarlar dolduktan sonra kâr sermayeye ilâve olunur.

Zararlar ihtiyat sermayeden karşılanır.

MADDE 20. — TCDD, Maliye Vekâletinin mütalâası ve Vekiller Heyetinin kararı ile itibari sermayesinin dörtte birine kadar en az 20 yılda itfa edilmek kaydıyla faizli veya faizsiz, ikramiyeli veya ikramiyesiz, kâra iştirakli veya iştiraksiz tahviller çıkaracağı gibi Maliye Vekâletinin önceden muvafakati alınmak kaydıyla dış memleketlerden yapacağı borçlanmalar için bonolar da çıkarabilir.

Bu tahvillerle bonolara Maliye Vekili kefalete yetkilidir.

Müteferrik hükümler

MADDE 21. — TCDD 2 nci ve 3 ncü maddeler gereğince sağlamakla görevli bulunduğu iş ve hizmetlerin icabı ve bunlara mahsus olarak telli veya telsiz telgraf, telefon ve radyo haberleşme şebekeleri kurmaya, elektrik istihsal ve tevzi tesisleriyle her türlü su ve tahmil ve tahliye tesisleri vücuda getirmeye ve bunları işletmeye yetkilidir.

TCDD nin iş ve hizmetlerine ait olup kendi vasıtaları ile taşıyacağı her türlü haberleşme evrakı posta ücretinden muaftır.

MADDE 22. — TCDD ye ait muhabere vasıtalarıyla istisnai olarak, resmî ve hususi muhaberelerin ne suretle yapılacağı idare meclisince tâyin olunur.

PTT nin tekel hakkı mahfuzdur.

Bu muhaberelerden dolayı TCDD ye sorumluluk düşmez.

MADDE 23. — TCDD ile kuracağı müesseselerin iş ve hizmetleri için lüzumlu olan gayrimenkullerin istimlâki, umumi hükümlere tâbidir. Bu gibi istimlâklerin lüzumuna idare meclisi ve âmme menfaatine uygunluğuna da Ulaştırma Vekili karar verir.

MADDE 24. — TCDD nin âmme hizmetine tahsis edilen malları; (nakdi ile üçüncü şahıslardan alacağı ve ortaklık halinde bulunduğu müesseselerin malları hariç) haciz ve istimlâk olunamaz.

MADDE 25. — Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü'nün gümrükle ilgili muameleleri hakkındaki nizamname hükümleri TCDD hakkında da tatbik olunur.

MADDE 26. — TCDD ye ait mallar, paralar ve her nevi kıymetler; Devlet malı hükmündedir. Bunlar aleyhine gerek kendi mensupları ve gerek sair kimseler tarafından işlenen suçlar Devlet malları aleyhine işlenmiş sayılarak haklarında Türk Ceza Kanununun bu fiillere mürettep cezaları tatbik olunur.

TCDD memurları Türk Ceza Kanunu tatbikatında memur sayılırlar.

TCDD istasyon, katar ve limanlarında fiilen vazifeli bulunan memurlar bunlarda bir suç vukuunda ve zabıta memuru hazır bulunmadığı takdirde işe zabıta teşkilâtınca el konuncaya kadar muvakkaten zabıta memuru vazifesini ifa ederler.

MADDE 27. — TCDD mevzuatına muğayir ve idarenin malî zararlarını istilzam eden harekette bulunanlar hakkında TCDD memurları tarafından usulî dairesinde tanzim ediler zabıt varakalarından mevzuu 100 lirayı geçmeyenler (bu miktar dâhil) sahteliği ispat olunmadıkça, mevzuu 100 liradan fazla olanlar hilâfı sabit olmadıkça muteberdir. Şu kadar ki, âmme hukuku dâvası açılmasını icabedecek mahiyette olan fiiller hakkında umumi hükümler caridir.

TCDD işletme muamelâtına muhalif vukua gelen fiillerden dolayı idarenin tanzim edeceği zabıt varakaları salâhiyetli Cumhuriyet müddeiumumilerine tev-

di ve müddeiumumiliklerce de sulh işlerine bakan mahkemelere havale olunur. Mahkemelerde TCDD nin bir mümessil bulundurmasına hacet olmaksızın muhakeme icra olunarak veya ceza kararnamesi ile keyfiyet hükme bağlanır.

Sulh işlerini gören mahkemelerden sâdır olan ilâmlar Cumhuriyet müddeiumumiliklerince infaz olunur. Yalnız müessesenin şahsi hakkına taallûk edenleri Amme Alacakları Kanunu hükümlerine göre tahsil edilmek üzere Cumhuriyet müddeiumumiliklerince Maliye dairesine tevdi olunur.

Nihai hükümler

MADDE 28. — 1042, 1483, 1667, 1784, 1803, 4004, 4090, 4515, 4577, 4903, 5073 sayılı kanunlarla 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 7 nei maddesinin 2 nei fıkrası ve 6144 sayılı Kanun meriyetten kaldırılmıştır.

MADDE 29. — Teşekkülün ilk beş yıla ait Kurumlar, Bina, Arazi, binalardan alınan Buhran ve Müdafaa vergileri tecil olunur.

Tecil olunan vergiler mütaakıp beş yılda ve beş müsavi taksitte, o yıllara ait Kurumlar, Bina, Arazi, binalardan alınan Buhran ve Müdafaa vergileri ile birlikte ödenir. Tecil edilen vergiler için faiz yürütülmez. Tecil ve taksit süreleri tahsil zaman aşımının hesabında nazara alınmaz.

Geçici hükümler

GEÇİCİ MADDE 1. — Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün bu kanunun yürürlük tarihi itibariyle bir devir bilânçosu tanzim olunur. Devir bilânçosunun aktifine :

- a) Gayrimenkuller;
- b) İşletme tesisleri;
- c) Menkuller;
- ç) Stoklar ve fabrika mamulleri;
- d) Nakid mevcudu ve alacakları;

Devir bilânçosunun pasifine :

- a) İdarenin her türlü borçları;
- b) Çürük alacaklar için ayrılacak karşılıklar;

dercolunur. Bu suretle aktif veya pasife dercolunan kıymetler arasındaki fark 16 nei maddenin (a) bendindeki sermayeyi teşkil eder.

TCDD ye devredilecek menkul ve gayrimenkullerin devir kıymetleri, TCDD ile Ulaştırma ve Maliye Vekâletleri ile Divanı Muhasebat ve Umumi Murakabe Heyeti reislikleri tarafından seçilecek birer temsilciden müteşekkil beş kişilik bir heyet tarafından takdir ve tesbit olunur. Devir bilânçosunda takdir ve tesbit olunan değerler Vergi Usul Kanunu tatbikatında aynen nazara alınır.

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten aynı yılın sonuna kadar olan süre TCDD nin ilk hesap devresidir. İlk hesap devresi altı aydan az olduğu takdirde ayrıca bilânço yapılmaz. Mütaakıp senenin bilânçosu ile birleş tirilir.

GEÇİCİ MADDE 3 — TCDD Bu kanun hükümlerine göre hazırlanacak iş programı tanzim ve tasdik edilmeye kadar, Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün son Bütçe Kanunu ile ekleri, iş programı olarak tatbik olunur.

GEÇİCİ MADDE 4. — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Devlet Demir-

yolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünde müstahdem bulunan bütün memur, işçi ve hizmetliler unvan, derece, kıdem, ücret, emeklilik, Devlet dairelerine nakil ve tazminat hakları mahfuz kalmak şartıyla TCDD ye geçerler.

GEÇİCİ MADDE 5 — İç hizmetler, tarifeler ve işletme faaliyetleri ile ilgili sair konular hakkında yeni hükümler hazırlanıp tatbika konuluncaya kadar Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün bu husustaki mevzuatının tatbikına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 6. — 506 sayılı Kanununun 7 nci maddesi hükmüne uyularak Bağdat hattı hesaplarının ayrı tutulmasına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 7. — TCDD nin Başvekâlet Umumi Murakabe Heyeti masraflarına iştirak hissesi, bu hususta yeniden umumi bir esas konuluncaya kadar diğer İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında sermayesi en yüksek olanın iştirak hissesini geçemez.

GEÇİCİ MADDE 8. — Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün bütün hak ve vecibeleri bu kanunla kurulan TCDD ye intikal eder.

Bu kanunun geçici birinci maddesi gereğince TCDD ye intikal edecek menkul ve gayrimenkullerin TCDD namına tescilinden dolayı her hangi bir Resim, Harç ve İntikal Vergisi alınmaz.

GEÇİCİ MADDE 9. — 17 nci madde ile geçici birinci maddenin uygulanmasında yapılacak masraflar TCDD tarafından ödenir.

GEÇİCİ MADDE 10. — 4516 sayılı Kanunun hükümlerine istinaden Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünce çıkarılıp Maliye Vekâleti kefaleti ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına iskonto ettirilen ve bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte mevcut bulunan bonolar kadar TCDD aynı şartlarla ancak on yıl süre içinde bono çıkarmaya ve bunlara Maliye Vekili kefalete yetkilidir.

4516 sayılı Kanun hükümleri gereğince Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü tarafından çıkarılmış olanlardan itfa edilmemiş bulunanlarla yukarıki fıkra gereğince TCDD tarafından çıkarılacak olanların tutarı 19 nci madde gereğince TCDD nin haiz olduğu istikraz yetkisinden tenzil olunur.

MADDE 30. — Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer.

MADDE 31. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

24 Temmuz 1953

<i>Riyaseti Cumhura yazılan tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	23 . VII . 1953 ve 1/465
<i>Bu kanunun ilânının Başvekâlete bildirildiğine dair Riyaseti Cumhurdan gelen tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	24 . VII . 1953 ve 4/400
<i>Bu kanunun görüşmelerini gösteren tutanakların cilt ve sayfa numaraları</i>	:	Cilt Sayfa 17 201 24 671,796:805,805:833,986:1001,1008: 1009,1022,1035,1036:1039

[Birleşim : 111,114 — 275 sıra sayılı Basmayazı 111 nci Birleşim Tutanağına bağlıdır.]